

Sisällys

Johdanto.....	9
---------------	---

OSA 1 · Minä ryhmän jäsenenä

Varhaiskasvatus kasvatusyhteisönä.....	18
Varhaiskasvatuksen tehtävät.....	18
Varhaiskasvatuksen arvot, toimijat ja kulttuuri.....	25
Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen.....	39
Kaveruuden polulla.....	45
Minäkuva, itsesäätely ja tunnetaidot kaveruuden pohjana.....	45
Kaverisuhteet ja leikki varhaislapsuudessa.....	58
Kaveripulmat.....	62
Yhteenveto.....	70

Osa 2 · Taitavasti kavereiden kanssa

Näkökulmia lasten kaveritaitoihin.....	76
Kaveritaidot osana vuorovaikutusprosesseja.....	76
Kaveritaitojen kehittyminen.....	83
Kaveritaitojen neljä osa-aluetta.....	87
Ryhmässä toimimisen taidot.....	91
Ryhmässä toimimisen taitojen osaamistavoitteet.....	91
Ryhmässä toimimisen taitojen havainnointi.....	95
Ryhmässä toimimisen taitojen harjoittelu.....	99
Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot.....	103
Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitojen osaamistavoitteet.....	103
Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitojen havainnointi.....	108
Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitojen harjoittelu.....	113
Vuorovaikutukseen liittymisen taidot.....	117
Vuorovaikutukseen liittymisen taitojen osaamistavoitteet.....	117
Vuorovaikutukseen liittymisen taitojen havainnointi.....	122
Vuorovaikutukseen liittymisen taitojen harjoittelu.....	126
Toisten huomioon ottamisen taidot.....	131
Toisten huomioon ottamisen taitojen osaamistavoitteet.....	131
Toisten huomioon ottamisen taitojen havainnointi.....	136
Toisten huomioon ottamisen taitojen harjoittelu.....	141
Yhteenveto.....	145

Osa 3 · Osana myönteistä ryhmää

Toimivan ryhmän rakentaminen varhaiskasvatuksessa.....	150
Ryhmilliöt ja toimivan ryhmän rakenteet.....	150
Myönteisen ryhmätoiminnan lähtökohdat.....	160
Ryhmän kehittyminen ja ryhmäytyminen.....	165
Kaveritaitoharjoitteet lapsiryhmään.....	173
Yleiset ohjeet kaveritaitojen harjoitteluun.....	173
Ryhmässä sovellettavat kaveritaitoharjoitteet.....	180
<i>Ryhmässä toimimisen taitojen harjoitteet</i>	<i>185</i>
<i>Vuorovaikutuksen ylläpitämisen taitojen harjoitteet</i>	<i>193</i>
<i>Vuorovaikutukseen liittymisen taitojen harjoitteet</i>	<i>201</i>
<i>Toisten huomioon ottamisen taitojen harjoitteet.....</i>	<i>209</i>
Yhteenveto.....	216
Lähteet.....	219

Johdanto

”Minä haluan kuulua laumaan, koska yksin voi tulla äitiäkin ikävä.”

Haastattelin esikouluikäisiä lapsia yli kymmenen vuotta sitten vaitöskirjaani varten, ja nämä silloin haastattelussa kuulemani sanat muistuiivat yhtäkkiä mieleeni. Tuolloin olin päiväkodissa kaveritaitojen tutkijan ja nyt vuosia myöhemmin äidin roolissa. Seisoin päiväkodin sulkeutuvan oven edessä ja puristin hieman hikisin kämmenin tyhjää kangaskassia, jossa oli vielä hetki sitten ollut vaihtovaatteita, unikaveri ja muuta sellaista, mitä pian nelivuotias tarvitsee uudessa päiväkodissa. Rintaani alkoi puristaa, kyyneleet kihosivat silmiini ja tunsin, miten pakotin hymyn kasvoille ja vilkutin vielä kerran pojalleni iloisesti sulkeutuneen oven ikkunoiden takaa. Oli ensimmäinen päivä uudessa päiväkodissa, ja koronaviruskriisin vuoksi hyvästelimme jo ovelta.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tämän lisäksi se tarjoaa myös tärkeän alustan vertaissuhteiden muodostumiseen. Usein päiväkoti tai perhepäivähoito

on ensimmäinen paikka, jossa lapsi muodostaa käsitystä itsestään kaverina ja ryhmän jäsenenä osana laajempaa vertaisryhmää.

Kavereiden kanssa lapsi astuu maailmaan, jossa on omanlaisensa säännöt ja kulttuuri. Vertaisryhmässä jaetaan kokemuksia ja opitaan uusia taitoja leikin siivittämänä. Turvallinen ja hyvinvoiva lapsuus on itsessään äärimmäisen tärkeä asia. Varhaiskasvatusikä on myös otollista aikaa monien kokemusten ja taitojen kehittymiselle. Parhaimmillaan kavereiden kanssa oleminen on niin hauskaa, ettei päiväkotipäivän päätteeksi maltaisi jättää leikkejä kesken.

Kun lapsi pääsee osaksi vertaisryhmän toimintaa, hän harjoittelee samalla monia kavereiden kanssa tarvittavia taitoja. Näitä taitoja kutsutaan kaveritaidoiksi. Yhteisten hetkien ja leikkien aikana opitaan tuomaan ajatuksia esiin, kuuntelemaan muita ja tekemään kompromisseja. Hyvät kaveritaidot tukevat lapsen elämää pitkälle aikuisuuteen saakka. Ne mahdollistavat vuorovaikutussuhteiden rakentamisen ja ylläpitämisen ja tukevat esimerkiksi myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Joillakin lapsilla yhteiset leikit ja kavereiden kanssa toimiminen tuntuvat sujuvan helposti, kun taas toisilla on enemmän vaikeuksia toimia ryhmässä. Pienikin lapsi voi kokea jäävänsä ryhmän toiminnan ulkopuolelle. Jokainen on joskus yksin, mutta on eri asia olla välillä yksin kuin kokea toistuvasti yksinäisyyttä. Vertaisryhmän ulkopuolelle jääminen voi aiheuttaa inhimillistä kärsimystä ja jopa vaarantaa lapsen tasapainoisen kehityksen. Tavalliselta tuntuva huudahdus ”et saa tulla mukaan leikkiin” sulkee lapselta oven toisten lasten maailmaan. Ulkopuolelle jääminen voi synnyttää erilaisia tunteita, kuten ikävystymistä, surua tai vihaa. Väitöskirjaa varten haastattelemini lasten mukaan kavereiden kanssa on hauska leikkiä. He kaipasivat yhteenkuuluvuuden kokemuksia ja toisten hyväksyntää. Joskus leikin ulkopuolelle jääminen aiheutti myös aggressiota, minkä vuoksi pieni lapsi koki, että hän ”haluaa kiusata muita takaisin”. Erilaiset kaveripulmat, kuten yksinäisyys ja kiusaaminen, ovat osa jo varhaiskasvatusikäisen lapsen elämää.

Tässä kirjassa kuvataan varhaiskasvatusikäisten lasten taivalta kaveruuden polulla. Keskiössä ovat etenkin 3–6-vuotiaiden lasten kaverisuhteet, mutta kirjassa kuvattu teoriatausta soveltuu sekä taaperoikäisiin että alakoululaisiin. Erityisesti pienten lasten parissa on tärkeää huomioida kaveritaitojen lisäksi myönteisen minäkuvan, itsesääätelytaitojen ja tunnetaitojen vahvistaminen. Kaverisuhteet ovat yhä monimuotoisempia ja tärkeämpiä lapsen siirtyessä esikoulusta alakouluun. Samalla lapsen rooli itsenäisenä toimijana saa uusia muotoja, kun vanhemman yhteys kouluyhteisön aikuisiin muuttuu satunnaisemmaksi. Siksi varhaiskasvatusvaihe on erityisen tärkeää aikaa kaveritaitojen perustan rakentamiseen, vaikka työ niiden vahvistamiseksi jatkuu läpi elämän.

Kirjan ensimmäisessä osassa perehdytään varhaiskasvatukseen kasvatusyhteisönä. Varhaiskasvatusta tarjoavasta yksiköstä käytetään paikoitellen yksinkertaisuuden vuoksi käsitettä päiväkotia, vaikka varhaiskasvatusta voidaan tarjota myös perhepäivähoidossa tai esimerkiksi erilaisissa kerhoissa. Samalla syvennytään myös varhaiskasvatuksen tehtäviin, toimintakulttuuriin sekä lapsen oikeuksiin. Tarkastelutapa on lapsikeskeinen, ja tavoitteena on tunnistaa näistä tärkeistä ja laajoista asiakokonaisuuksista ne asiat, jotka ovat lapsen vertaissuhteiden ja kaveritaitojen kannalta keskeisiä.

Ensimmäisessä osassa tutustutaan myös lapsen minäkuvan rakentamiseen, itsesääätelytaitoihin sekä tunnetaitoihin, sillä ne luovat pohjan kaveritaidoille ja kavereiden kanssa toimimiselle. Keskiössä on lapsen minuuden muodostuminen osana vertaisryhmää. Lapsen käsitys itsestään ja osaamisestaan vaikuttaa siihen, miten hän suhtautuu ja hakeutuu erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Vastavuoroiset ja onnistuneet kokemukset kavereiden kanssa toimimisesta vahvistavat lapsen minäkuvaa ja rohkaisevat hakeutumaan vuorovaikutukseen jatkossakin. Kirjan ensimmäisessä osassa perehdytään käytännönläheisesti myös lasten kaverisuhteiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen sekä vertaisryhmän toimintaan. Yksi alaluku on omistettu kaveripulmille, kuten yksinäisyydelle ja kiusaamiselle.

Kirjan toinen osa keskittyy kaveritaitoihin. Luvuissa käsitellään kaveritaitojen osaamistavoitteita, havainnointia ja harjoittelemista arjessa. Kaveritaidot ovat osa vuorovaikutustaitojen tai sosiaalisten taitojen kokonaisuutta, ja kaveritaidoissa huomio kiinnittyy juuri vertaisten parissa tarvittaviin taitoihin. Hyvät kaveritaidot avaavat monia mahdollisuuksia lapselle. Näiden taitojen harjoittelu alkaa perheen parissa varhaislapsuudessa ja jatkuu myöhemmin esimerkiksi päiväkodin ja koulun kasvatusyhteisöissä.

Kaveritaidot voidaan jakaa neljään osa-alueeseen. Näitä taitoja ovat *ryhmässä toimimisen taidot, vuorovaikutuksen ylläpitämisen taidot, vuorovaikutukseen liittymisen taidot* sekä *toisten huomioon ottamisen taidot*. Kirjassa esitellään nämä neljä kaveritaitojen osa-aluetta sekä niihin kiinnittyvät 16 osaamistavoitetta. On tärkeää tunnistaa, että lapset hallitsevat näitä taitoja vaihtelevasti. Tämän kirjan yksi keskeinen viesti on, ettei ole olemassa täydellistä viestijää. Vaikka lapsilla voi olla erilaisia valmiuksia toisten kanssa toimimiseen, kaveritaitoja voi aina oppia ja harjoittaa. Kaveritaidoilla on merkittävä rooli osallisuuden ja toimijuuden muodostumisessa, mikä puolestaan vaikuttaa lapsen käsitykseen itsestään osana vertaisryhmää.

Jokaisella lapsella on oikeus tulla hyväksytyksi ja rakentaa turvallisia kokemuksia omassa vertaisryhmässään. Siinä missä yksi lapsi hakeutuu aktiivisesti toisten seuraan ja tutustuu helposti uusiin kavereihin, voi toisella lapsella olla vahvuuksia ylläpitää pitkäaikaisia ja vastavuoroisia kaverisuhteita muutaman parhaan ystävän kanssa. Tavoitteena onkin nostaa esiin kaveritaitojen kirjoa. Keskeinen painotus on myös vuorovaikutuseettisillä periaatteilla ja esimerkiksi toisten huomioimisen taidoilla. Lähtökohtana on, että kaveritaitojen vahvistaminen auttaa ehkäisemään esimerkiksi yksinäisyyttä ja kiusaamista.

Kirjan kolmannessa ja viimeisessä osassa syvennyttään myönteisen ryhmän rakentamiseen ja kaveritaitojen kehityksen tukemiseen ryhmässä. Tavoitteena on, että kaveritaitoihin syventyminen auttaa aikuisia havainnoimaan, tunnistamaan, kehittämään ja arvostamaan näitä taitoja arjessa

sekä tuomaan niitä esiin ryhmän toiminnassa. Lisäksi kirjassa avataan konkreettisia näkökulmia ryhmätoiminnan ja kaverisuhteiden kehittämiseen varhaiskasvatusikäisten lasten parissa toimiville aikuisille ja myös lasten vanhemmille. Kirjassa havainnollistetaan kaveritaitojen kytkemistä osaksi henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä annetaan vinkkejä pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja johtamiseen. Myös kasvatuskumppanuuden rakentumista ja kehittämistä tarkastellaan sekä vanhemman että varhaiskasvatuksen henkilökunnan näkökulmasta.

Kirjan loppuun on koottu lapsiryhmässä toteutettavia kaveritaitoharjoitteita. Kaveritaitojen vahvistamisen keskiössä on positiivisen kulttuurin rakentaminen ryhmään, minkä ansiosta ryhmässä arvostetaan ja kunnioitetaan erilaisuutta ja monimuotoisuutta. Parhaimmillaan toimiva ryhmä tarjoaa turvallisen pohjan viestintärohkeuden vahvistamiselle ja kaveritaitojen harjoittelulle. Kirja toimii hyvin kokonaisuutena, mutta sen äärelle voi syventyä myös osa kerrallaan. Jokaisen osan loppuun on koottu tiivis yhteenveto, josta voi saada nopean kuvan keskeisistä sisällöistä.

Olen kirjoittanut tämän kirjan tutkijana. Kirjassa on sitaatteja ja esimerkkejä, joista suurin osa on väitöskirjastani ja osa on kerätty pitämieni valmennusten yhteydessä. En voi kuitenkaan väittää, etten katsoisi sisältöjä myös äidin näkökulmasta. Kummassakin roolissa näen meidän varhaiskasvatusjärjestelmässämme valtavasti vahvuuksia. Samalla tunnistan, että hyvääkin järjestelmää on mahdollista kehittää edelleen. Siksi on tärkeä antaa tilaa myös kriittisille äänille ja pohtia, miten varhaiskasvatuksessa voitaisiin vielä vahvemmin huomioida lapsen kokemusten ja tunteiden ainutlaatuisuus. Toivon, että kirjasta on iloa niin varhaiskasvatuksen ammattilaisille, vanhemmille, varhaiskasvatuksen tutkijoille kuin päätäjille. Meistä jokainen katsoo lasten kehitystä omasta näkökulmastaan, mutta tavoite on sama: tukea lasten turvallista kehitystä ja mahdollistaa onnellinen lapsuus.

Elokuinen aurinko oli jo kääntynyt iltapäivän pehmeäksi lämmöksi. Katsoin lasten leikkiä päiväkodin portin yli samalla kun avasin portin lukkoja yksi kerrallaan. Siellä violettien huomioliivien keskellä viiletti minun nelivuotiaani. Hänellä oli toisessa kädessään sanko, toisessa lapio, ja hän selitti sanko ja lapio innosta heiluen jotain vieressä seisovalle lapselle. Sitten he hävisivät yhdessä leikkimökin taakse tutkimaan mielenkiintoista aarretta, joka oli löytynyt maan alta. Päiväkodin henkilökunta kertoi, että päivä oli mennyt mukavasti ja tutustuminen ryhmään oli lähtenyt hyvin käyntiin. Kotimatalla pieni puristi minua kädestä ja kysyi, saisiko hän huomenna tutustua toisiinkin lapsiin, kun hänestä olisi kivaa tuntea kaikki maailman ihmiset. Minä hymyilin ja sanoin, että se kuulostaa hyvältä suunnitelmalta.

Kaveruuden polulla

.....
minäkuva, itsesäätely, tunnetaidot, kaverisuhteet,
leikki, vertaisryhmä, vertaissuhde, kaveripulmat,
kiusaaminen, yksinäisyys
.....

Minäkuva, itsesäätely ja tunnetaidot kaveruuden pohjana

Varhaiskasvatusympäristö antaa luontevan paikan oppia kaveritaitoja. Vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa lapsi harjoittelee vuorottelua, toisten kuuntelemista ja mielipiteiden hyväksymistä. Sosiaalisuus ja empatiakyky kehittyvät leikin kautta.

– Varhaiskasvatuksen työntekijä

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tämän lisäksi se tarjoaa myös tärkeän alustan vertaissuhteiden rakentumiseen. Usein päiväkotit tai perhepäivähoito on ensimmäinen paikka, jossa lapsi muodostaa käsitystä itsestään kaverina ja ryhmän jäsenenä osana vertaisryhmää.

Lapsen minäkuva rakentuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa, joten siihen vaikuttavat omalla tavallaan lapsen elämän tärkeät ihmiset, kuten

perhe, sukulaiset, ystävät, harrastuskaverit sekä päiväkodin henkilökunta ja toiset lapset. Kokemus hyväksynnästä ja arvostuksesta rakentuu varhaislapsuudessa, mikä muodostaa pohjan lapsen minäkuvalle. Lastenpsykiatri Raisa Cacciatore (2008) on nostonut esiin, että varhaiskasvatusvaiheen kokemuksilla on merkittävä vaikutus siinä, miten lapsi näkee omat vahvuutensa ja itsensä osana ryhmää.

Varhaiskasvatuksen ohjaavissa asiakirjoissa huomioidaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittyminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 49) todetaan:

Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Minäkuva tarkoittaa lapsen kokemuksia ja käsityksiä itsestään. Se vastaa kysymyksiin ”millainen minä olen” ja ”millaisena näen itseni suhteessa ympäröivään maailmaan”. Näin minäkuvassa yhdistyvät sekä henkilökohtaiset kokemukset ja käsitykset että ympäristöltä saatu palaute. Tavoitteena on, että minäkuva on realistinen. Näin lapsi osaa tunnistaa ja nimetä sekä omia vahvuuksiaan että niitä asioita, joissa hänellä on harjoiteltavaa. Minäkuvan rinnalla käytetään usein esimerkiksi minäkäsityksen, itsetunnon ja identiteetin käsitteitä.

On tärkeää muistaa, ettei minäkuva ole yksilön pysyvä ominaisuus, vaan se muuttuu läpi elämän. Esimerkiksi uudet myönteiset kokemukset ja muilta saatu arvostava palaute voivat vahvistaa aiemmin kielteistä minäkuvaa. Kun minäkuva on myönteinen, tuntee lapsi itsensä arvokkaaksi ja hän osaa tunnistaa omia vahvuuksiaan. Myönteinen minäkuva vaikuttaa myös siihen, millaisia odotuksia ja asenteita lapsella liittyy uusiin vuorovaikutustilanteisiin ja esimerkiksi uusiin asioihin.

Myönteiseen ja vahvaan minäkuvaan liittyvät esimerkiksi seuraavat piirteet kaveritaidojen näkökulmasta:

- Lapsi hakeutuu mielellään erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin.
- Lapsi luottaa osaamiseensa ja omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa vuorovaikutustilanteissa.
- Lapsella on mahdollisuus osallistua ja tuoda oma äänensä esiin.
- Lapsi tunnistaa ja arvostaa omia vahvuuksiaan.
- Lapsi harjoittelee joko itsenäisesti tai aikuisen tuella uusia kaveritaitoja.

• Jokaisella lapsella on oikeus kokea olevansa •
• arvokas sellaisena kuin hän on. •
• •

Myönteisen ja realistisen minäkuvan kehitystä on tärkeää tukea varhaiskasvatuksessa. Jokaisella lapsella on oikeus kokea olevansa ainutlaatuinen ja arvokas sellaisena kuin hän on. Ympäristöltä saatu palaute on keskeinen lapsen itsetunnon rakennusaine. Aikuisella on tärkeä tehtävä lapsen minäkuvan rakentumisessa sekä lapsen ohjaajana ja kannustajana että palautteenantajana. Aikuisen omat kokemukset ja käsitykset maailmasta vaikuttavat siihen, miten hän puhuu lapsen kanssa, millaisia asioita hän huomioi lapsessa ja tämän tunteissa ja toiminnassa sekä millaista palautetta hän tietoisesti ja tiedostamatta antaa lapselle.

LAPSEN MINÄKUVAN TUKEMINEN ARJESSA

Aloita matkasi oman käyttäytymisesi reflektoinnilla:

- Pohdi ensin, miten suhtaudut itseesi. Koetko olevasi riittävän hyvä? Oletko oikeanlainen, hyväksytty ja arvostettu? Aikuisen ja erityisesti vanhemman lempeällä suhtautumisella itseensä on myönteinen vaikutus lapsen minäkuvaan.
- Pohdi, millaisiin asioihin lapsessa, hänen tunteissaan ja toiminnassaan erityisesti kiinnität huomiota. Ovatko nämä samoja asioita, joista myös lapsi on kiinnostunut ja joita lapsi pitää tärkeinä? Onko arjessa tilaa lapsen kiinnostuksen kohteille ja aikaa lapsen tunteille ja ajatuksille?
- Pohdi, millaisista asioista ja millaisissa tilanteissa olet antanut lapselle kannustavaa ja rohkaisevaa palautetta kuluneen viikon aikana. Millaisia asioita sinä arvostat ja mistä innostut? Millaisissa tilanteissa olet tarjonnut lapselle hoivaa ja lohdutusta?
- Pohdi, millaisista asioista ja millaisissa tilanteissa olet antanut lapselle kehittävää palautetta tai torunut häntä kuluneen viikon aikana. Millaiset asiat häiritsevät sinua tai mistä et ole niin kiinnostunut? Millaisissa tilanteissa sinun on ollut vaikea kohdata tai hyväksyä lapsen tunteita?

Lasta ei tarvitse eikä voi suojata kaikilta ikäviltä asioilta. Risti-riidat, pettymykset ja lapsen toiveita rajoittavat säännöt ovat osa tasapainoista lapsuutta. Epäonnistumisten turvallinen ja tuettu läpikäyminen auttaa lasta yrittämään uudelleen ja luottamaan omaan osaamiseensa. Olennaista on, ettei lapsi jää yksin kielteisten kokemustensa kanssa tai ettei niitä on liikaa onnistumisen kokemuksiin verrattuna. Esimerkiksi kielteisten tunteiden hallinta on asia, jossa alle kouluikäinen lapsi tarvitsee usein aikuisen tukea, hoivaa ja esimerkkiä.

Näe hyvä lapsessa ja tuo se esiin säännöllisesti:

- Pyri näkemään lapsi positiivisessa valossa. Jokaiseen päivään sisältyy asioita, joista lasta voi kehua. Positiivista palautetta pitäisi aina olla enemmän kuin korjaavaa tai kehittävää palautetta.
- Ole läsnä lapsen arjessa ja pyri tutustumaan hänelle tärkeisiin asioihin. Keskity kuuntelemaan. Ota osaa lapselle mieluisiin asioihin kannustavasti ja rohkaisevasti. Kehuminen ja kannustaminen voi olla sanallista tai sanatonta. Jo lempeä katse, hymy ja nyökkäys voivat viestiä lapselle: ”Minä näen sinut ja välitän sinusta.”
- Anna kannustavaa palautetta lapsen toiminnasta. On tärkeää huomioida lapsen uusi taito, mutta yhtä merkittävää on antaa positiivista palautetta sinnikkäästä yrittämisestä. Auta lasta tunnistamaan ja arvostamaan yksilöllisiä vahvuuksiaan.
- Auta lasta suhtautumaan lempeästi harjoitteluun. Jokaisella on alueita, joissa tarvitsee enemmän tukea. Kehittyminen tapahtuu kuitenkin lapsen vahvuuksien kautta eikä muihin vertaamalla. Esimerkiksi rauhallisen lapsen erityinen vahvuus voi olla kuunteleminen ja toisten huomioiminen, eikä hänen tarvitse oppia olemaan ryhmän äänekkäin.

.....

Lapsen käsitys omista taidoistaan ja vahvuuksistaan vaikuttaa osaltaan minäkuvan rakentumiseen. Esimerkiksi lapsen itsesäätelytaidot heijastuvat monella tavalla lapsen arkeen ja hänen tunneilmaisuunsa varhaiskasvatuksessa. Itsesäätelyllä viitataan lapsen kykyyn säädellä tunteita, käyttäytymistä ja kognitiivisia toimintoja, kuten tarkkaavaisuutta. Kasvatustieteen tohtori Jouni Veijalaisen (2020) tutkimuksen mukaan lasten itsesäätely on